

Ἀλλὰ τίς δὲν συγκινεῖται, ὅταν ἐν τῇ νομισματικῇ συλλογῇ βλέπει τοὺς ἀντιπροσώπους χιλίων ἑλληνικῶν δημοκρατιῶν, ὅταν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀναγινώσκη: Ἀθηναίων, Λακεδαιμονίων, Κορινθίων, Ἐλευσινίων, Μεγαρέων, Βοιωτῶν, ὅταν ἐν στεφάνῳ δάφνης τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων; Ἀσκληπεία, Ἡραΐα, Ἰσθμία, Νέμεα, ἐπὶ δὲ τῶν πλοίων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ καὶ Κερκυραϊκοῦ ναυστάθμου: Νίκα, Ἐλευθερία, Εὐνομία, Δημοκρατία, ὀνόματα ἐγκεχαργμένα ἐπὶ τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ νομισμάτων, ὀνόματα ἀποτελοῦντα τὸν κώδικα, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἀνεξαρτήτων Δήμων; Τίς δὲν αἰσθάνεται ὕρου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπέναντι τῶν ἱερῶν τούτων μνημείων καὶ δὲν ἀναλογίζεται τὸ σθεσθὲν πῦρ τῆς ἐλευθερίας; Τίς τέλος δὲν ἤθελεν ἐπιθυμήσει νὰ βλέπῃ αἰωνίως τὸν Θεόν του καὶ τὸν Δῆμόν του διὰ μυρίων παραστάσεων ἀπεικονιζομένους ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πατρίδος του; Ἐπῆσαν δυστυχῶς τὰ ἀγάλματα τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Δήμου, τὰ ἐν τῇ Πειραϊκῇ ἀγορᾷ ἰστάμενα, καὶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὸ φύσει φιλελεύθερον, τὸ πραγματώσαν τὴν ἀφρημένην καθ' ἡμᾶς ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ, περιῆλθεν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ψυχρᾶς πραγματικότητος τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡμεῖς δὲ οἱ νεώτεροι Ἕλληνες εἰς τὰ ἱερά ταῦτα μνημεῖα κατὰ μέγα μέρος ὀφείλομεν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν. Ἄνδρες φιλέλληνες, ἐστεμμένοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἐπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν δούλην Ἑλλάδα ἐπεσκέφθησαν, τὰ λείψανα αὐτῆς μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐμελέτησαν καὶ τῇ παντοδυνάμῳ Εὐρώπῃ ἐπέβαλον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐντεῦθεν ἡ ἄπειρος πρὸς ταῦτα εὐγνωμοσύνη ἡμῶν καὶ ἡ ἐπιβαλλομένη μελέτη τῆς ἀρχαίας νομισματικῆς.

Εἰς τὴν κατάταξιν τῶν νομισμάτων τῆς ἐμῆς συλλογῆς ἠκολούθησα τὸ παραδεδεγμένον ἐν Εὐρώπῃ σύστημα, τὸ ἐκτιθέμενον ἐν τῷ πολυτίμῳ συγγράμματι τοῦ σοφοῦ Eekhel, *Doctrina numorum veterum*, ἀλλὰ καὶ τοὺς δοκιμωτέρους νομισματολόγους ὑπ' ὅψει εἶχον καὶ ἰδίᾳ τὸν J. Sabatier καὶ τὸν H. Cohen εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ῥωμαίων καὶ βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, πλείστον δὲ νομισμάτων τὴν ἀπονομὴν ὀφείλω τῷ Ἀχ. Ποστολάκῃ, νομισματογνώμονι τοῦ Ἐθνικοῦ νομισματικοῦ μουσείου.

Ἐν τῇ ἐμῇ δὲ συλλογῇ κεῖνται ἐν ὅλῳ 6,478 νομίσματα, σύμβολα, κερμάτια καὶ μολυβδόβουλλα, ἐξ ὧν 127 χρυσᾶ καὶ ἐξ ἡλέκτρου, 1,745 ἀργυρᾶ, 3616 χαλκᾶ, 1 σιδηροῦν, 987 ἐκ μολύβδου καὶ 2 ἐξ ὀπτῆς γῆς.

Εἰς τὴν σύνταξιν δὲ τοῦ παρόντος καταλόγου ὑπογραμμὸν εἶχον τοὺς δημοσιευθέντας μέχρι σήμερον καταλόγους τῶν εὐρωπαϊκῶν νομισματικῶν μουσείων, ἰδίᾳ δὲ τὸν τοῦ ἡμετέρου. Εἰς τὴν προσαρτηθεῖσαν δὲ περιγραφὴν καὶ ἐρμηνείαν ἐβδόμηκοντα νομισμάτων παρεδεξάμην, μετὰ τὴν διὰ μονογράμμάτων δῆλωσιν τοῦ μετάλλου, τὴν τοῦ γάλλου Mionnet κλίμακα διὰ τὴν διάμετρον, καὶ τὸ γαλλικὸν δεκαδικὸν σύ-

στημα εἰς γραμμάρια μετὰ τῶν ὑποδιαίρεσεων αὐτῶν διὰ τὸν σταθμόν.

Διήρηται δὲ ὁ κατάλογος εἰς δύο μέρη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει τὰ νομίσματα τῶν χωρῶν, ἐθνῶν, πόλεων καὶ βασιλέων, τὰ σύμβολα καὶ τὰ κερμάτια, τὸ δὲ δεύτερον τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας καὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων. Προσθήρηται δ' ἐν τέλει πέντε ἀλφαριθμητικοὶ καὶ χρονολογικοὶ πίνακες καὶ ἐν παραρτήματι περιγραφὴ καὶ ἐρμηνεία νομισμάτων τινῶν ἀνεκδότων ἢ σπανίως εὑρισκομένων, ἀπεικονισθέντων δ' ἐν τέτταρσι χαλκογραφικοῖς πίναξι.

Ἐκτὸς δὲ τῶν νῦν δημοσιευομένων ὑπὲρ τὰ 150 νομίσματα τῆς συλλογῆς ταύτης, μοναδικὰ ἢ ἐνδιαφέροντα, δημοσιευθῆσονται προσεχῶς ἐν ἰδίῳ τεύχει ὡς καὶ ἡ πλουσία τῶν μολυβδίνων συμβόλων σειρᾶ. Ἡ ἑκδοσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τῶν νομισμάτων καὶ νομισματικῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἔσται τὸ μόνον τοῦ βίου μου ὄνειρον.

Ἐγγραφον ἐν Πειραιεῖ κατὰ μῆνα Ἰούλιον 1884.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ν. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΙΣΠΑΝΟΙΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΛΔΕΡΩΝ

Ἐὰν ἐν τοῖς νεωτέροις ἔθνεσιν οἱ Ἴσπανοὶ μετὰ τῶν Ἀγγλων καὶ Γερμανῶν κατάρθωσαν νὰποκτηθῶσι καθαρῶς ἐθνικὸν θέατρον ἐν τῷ προσώπῳ ἐξόχων ποιητικῶν διανοιῶν, πνευμάτων, ἅτινα κατάρθωσαν νὰ συγκινῶσιν ἐπὶ αἰῶνας καὶ διδάσκωσι τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν καὶ τῶν ξένων τὸν θαυμασμόν νὰ ἐπισύρῳσιν — ἡ Ἰσπανία, παρ' ἣ τὸ θέατρον ἀναπτύχθη καὶ ἐξίκετο εἰς θαυμασίαν τῷ ὄντι περιωπὴν, μέγα μέρος τῆς δραματικῆς αὐτῆς δόξης ὀφείλει εἰς τὸν Πέτρον Καλδερώνα Δε-Λα-Βάρκαν, ὅστις, τελευταῖος ἐρχόμενος κατὰ τάξιν ἐν τῷ χρυσῷ τῆς Ἰσπανικῆς δραματικῆς φιλολογίας αἰῶνι, εἶνε ὅμως σήμερον ὁ διασημότερος, ὁ δημοτικώτερος ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ τῆς Εὐρώπης καὶ δύναται οἰοῦναι νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κλεῖς φιλογολικὴ πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ κατανόησιν τῶν προγενεστέρων Ἰσπανικῶν δραματικῶν προϊόντων. Περὶ τοῦ βίου τοῦ Πέτρου Καλδερώνος ὀλίγα γνωρίζομεν, καθ' ὅσον ὁ πρῶτος αὐτοῦ βιογράφος Don Juan de Vera—Tassis y Villaroel, τὸν ὁποῖον ἐτίμα διὰ τῆς φιλίας του ὁ μέγας ποιητής, κατέλιπεν ἡμῖν ξηρὰς τινὰς σημειώσεις μόνον, αἵτινες βεβαίως δὲν δύναται νὰ πληρώσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν θαυμαστῶν τοῦ ποιητοῦ, οὐδὲ τὸν χαρακτῆρα πλήρους βιογραφίας νὰ περιβληθῶσι. Ὁ Πέτρος Καλδερών ἐγεννήθη ἐν Μαδρίτῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ XVI

αἰῶνος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ χρονικοῦ τῆς βαπτίσεώς του, οὐχὶ δὲ τῇ πρώτῃ Φεβρουαρίου 1601, ὡς ἀναφέρει ὁ βιογράφος του, ὅστις, ἂν οὐ ἠπατήθη περὶ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ, πιθανώτατα σφάλλεται καὶ περὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἡμερομηνίας. Ὁ πατὴρ τοῦ Καλδερώνα Δὸν-Διέγος Καλδερώνα ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς Φίλιππον τὸν II καὶ Φίλιππον τὸν III κατεῖχε θέσιν συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας. Φοιτήσας ὁ νεαρὸς Καλδερώνα ἐν τῷ διαστήμῳ τότε Πανεπιστημίῳ τῆς Σαλαμάνκας, ἐνθα ἐσπούδασεν ἱστορίαν, φιλοσοφίαν καὶ νομικὰ, κατετάχθη εἰκοσιπενταετῆς ἐν τῷ στρατῷ, ἐνθα ὑπηρέτησεν καὶ ὑπηρέτησεν τότε οἱ διασημότεροι τῆς Ἰσπανίας ἄνδρες, οἱ οὗτοι ὁ πολὺς Κερβάντης, ὁ λυρικώτατος Γορκιλάζος, ὁ μέγιστος ἐπικός Ἐρσίλλας, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰσπανικοῦ θεάτρου Λόπε Δὲ Βέγκας καὶ οἱ ἱστορικοὶ Μενδόζας, Μογκάδας καὶ Μέλλος καὶ αὐτὸς ὁ μέγας φιλόσοφος Λούλιος. Ἐν τῷ στρατῷ ὁ νεαρὸς ποιητὴς, ὁ ἐν ἡλικίᾳ δεκατετραετῆ γράψας τὸ Ἄρμα τοῦ Οὐρανοῦ, δὲν ἔπαυε θεραπεύων τὰς Μούσας, τὸ δὲ πρῶτον ἔργον ὅπερ ἔγραψεν ἐν τῷ στρατῷ ἦν ἡ Πολιορκία τῆς Βρέδας. Κατόπιν μετέσχε πασῶν τῶν εἰς Ἰταλίαν καὶ Φλάνδραν ἐκστρατειῶν, ἐν ᾗ συγχρόνως ἀπὸ τοῦ 1625 μέχρι τοῦ 1635 πέντε καὶ εἰκοσιν ὅλα δράματά του ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Μαδρίτης. Μεταξὺ τῶν δραμάτων του αὐτῶν καταλέγονται τὰ ἐκ τῶν καλλίστων: Μυστικὰ καὶ Φωνακτὰ, (1) Ὁ Ἰατρός τῆς τιμῆς του, Ὁ βίος Ὁ νεῖρος κτλ. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς Καλδερώνα, ὅστις εἶχε ἤδη καταστῆ δημοφιλέστατος παρὰ τοῖς Ἰσπανοῖς, ἔμελλε νὰ τύχῃ ἀνωτέρας ὑποστηρίξεως καὶ ἐνθαρρύνσεως. Ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰσπανικοῦ θεάτρου Λόπε Δὲ Βέγκας, ὅστις εἶχεν ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ φιλομούσου βασιλέως Φιλίππου IV, ὁ ἡγεμὼν μετεκαλέσατο ἐν τῇ Αὐλῇ τὸν Πέτρον Καλδερώνα, συστήσας αὐτῷ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς δραματικῆς αὐτοῦ παραγωγῆς, τὰ δὲ δράματά του ἔμελλον ἤδη νὰ διδάσκωνται ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου. Ὁ φιλόμουσος βασιλεὺς, ἐκτιμῶν μεγάλως τὸν ποιητὴν, ὃν ἐθεώρει ἀντάξιον διάδοχον τοῦ Λόπε Δὲ Βέγκας, ἀπένευεν αὐτῷ τὴν ἱπποτικὴν τοῦ Ἀγίου Ἰάγου στολὴν. Τῷ 1651, ὅμως, ποθήσας ὁ ποιητὴς ἡσυχαιετον καὶ γαληνιώτερον βίον, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἐδιωρίσθη ἡγούμενος τῆς ἀδελφότητος τοῦ Ἀγίου Πέτρου, τῇ δὲ 25 Μαΐου 1681, ὅτε ἡ μεγαλοπρεπὴς τῆς Ἰσπανίας φύσις ἀναζῶσα περιεβάλλετο νέα θέλητρα, ὁ μέγας ποιητὴς, περιβεβλημένος τὸ ἱερὸν σχῆμα λειτουργοῦ τοῦ Ὑψίστου, γέρων πολὺς καὶ συμπαθὴς, ἀνέπεμπε κούφην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν αἰθέρα, καὶ μετὰ τῶν μύρων τῶν ἑαρινῶν ἀνθέων, ὡς εὐσεβοὺς λιθάνωτο θυμίαμα, ἀνήρχετο αὕτη πρὸς τοῦ Μεγάλου Καλλιτέχου τοὺς κόλπους.

* *

Ἐς ἄλλοτε, ὅτε γενικώτερος ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος περὶ Ἰ-

(1) Μεταφρασθὲν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοῦ φίλου συντάκτου τῆς «Ν. Ἐφημερίδος» κ. I. Καμπούρογλου.

σπανικοῦ θεάτρου, ἀναβάλλομεν τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Καλδερώνα, ἐποχῆς, ἐν ᾗ ὡς ἐκ συνθήματος πάντοθεν τῆς Ἰσπανίας ἀνεπήδησαν τὰ μεγαλύνετα ποιητικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ πνεύματα, οἱ οἱ Κερβάντες, οἱ Λόπε Δὲ Βέγκας, οἱ Murillo, οἱ Velasquez· ἡδὴ δὲ περιοριζόμεθα εἰς τὸν Καλδερώνα. Ἐν τοιούτοις χρόνοις καὶ ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ἐργασθεὶς ὁ Καλδερώνα, ὑπὸ ἡγεμόνα ἐλευθέρου καὶ φιλόμουσον, λησμονοῦντα ἐν τῷ θεάτρῳ, ὡς λέγει ὁ Γάλλος βιογράφος τοῦ ποιητοῦ, τὴν ὀδύνην τῶν ἀπολλυμένων ἐπαρχιῶν του — ἀνεδείχθη οἷος ἀνεδείχθη. Ἡ τροφή τῶν μεγάλων πνευμάτων εἶνε ἡ ἡθικὴ ὑποστήριξις, δυστυχία δὲ εἰς τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἄρχοντας, οἵτινες σπείρουσι τὴν ἀνίαν καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν εἰς τοὺς ἱεροφάντας τῶν Μουσῶν, ἀποπνίγοντες κακουργῶς πάντα πυρῆνα μεγάλης ὑπάρξεως, πάντα σπινθῆρα μεγαλοφυΐας, σπινθῆρα ὅστις ἡδύνατο, ἀναρριπισθεὶς μικρὸν, νὰ ὑψωθῇ μεσουράνιος μεταίωρον, καταυγάζον τὸν κόσμον καὶ δοξάζον τὴν ἰδίαν πατρίδα. Τίς δύναται νάρνηθῃ ὅτι κατὰ μέγα μέρος ὀφείλομεν τὸν Καλδερώνα εἰς Φίλιππον τὸν IV; Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὸν ἄρχοντα ἐκείνον, ὅστις, ὑπὸ τὸ πένθος τῆς ἀπωλείας τῶν πλουσιωτέρων ἐπαρχιῶν του, ἐκλείετο ἐν τοῖς ἰδίῳ ἀνακτόροις μετὰ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ἀκροώμενος τῶν ἔργων ἐκείνου καὶ διδάσκων μετ' αὐτοῦ ἐν φιλομούσῳ οἰκογενειακῷ κύκλῳ δραματικὰ ἔργα, ἀπορρέοντα ἐκ τῆς μεγάλης διανοίας τοῦ Καλδερώνα ἢ τῆς φιλομούσου καὶ ἀνεπτυγμένης γραφίδος τοῦ βασιλέως, ἀσχολουμένου μετ' ἐπιτυχίας περὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν ποίησιν. Οὕτως ὁ φιλόμουσος ἡγεμὼν κατῴρθη νὰ συμπλέξῃ τὸ ὄνομα του πρὸς τὸ ὄνομα μεγάλου ποιητοῦ, οἷος ὁ Καλδερώνα, ποιητοῦ ἐν τῇ βιογραφικῇ τοῦ ὁποίου εἰκόνι ὡς φωτεινὴ ἀπόχρωσις διαλάμπει ὠραῖον ὄνομα, τὸ ὄνομα Φιλίππου τοῦ IV.

* *

Ὁ Καλδερώνα, κατὰ τὰς σημειώσεις ἃς κατέλειπεν ἡμῖν ὁ βιογράφος αὐτοῦ, ἔγραψεν εἰκοσι καὶ ἑκατὸν περίπου δραματικὰ ἔργα, (1) προσέτι ἑκατὸν ἱερὰς πράξεις (autos), εἶδος ἀλληγοριῶν, ἐκτελουμένων ἐν ταῖς μεγάλαις θρησκευτικαῖς ἐορταῖς. Ἐγραψεν ἐτι διακοσίους ἱεροὺς ὕμνους (loas), καὶ ἐκτὸς τούτων διάφορα ἄλλα ποιήματα, ἐν οἷς ποίημα ἐπὶ τῇ εἰς Ἰσπανίαν εἰσόδῳ τῆς Μαρίας Ἀννης τῆς Αὐστρίας, ποίημα ἐπὶ τῷ παγκοσμίῳ Κατακλυσμῷ τοῦ Νῶε, ποίημα εἰς τιμὴν τῆς ζωγραφικῆς, ποίημα ἀπολογητικὸν τοῦ δράματος καὶ ἀναρίθμητα ἄσματα, ἀσματα κτλ. Ἐκ τούτων πάντων ἀπελείφθησαν ἡμῖν σήμερον μόνον τὰ δράματα τοῦ ποιητοῦ, περὶ τὰ ὀκτὼ καὶ ἑκατὸν, καὶ ὑπὲρ τὰς ἐβδό-

(1) Ὁ Καλδερώνα τὰ ἔργα αὐτοῦ ὀνομάζει κωμῳδίας. Ὅτι δὲ κωμῳδία παρ' Ἰσπανοῖς σημαίνει πᾶν εἶδος δραματικοῦ ἔργου καταφαίνεται καὶ ἐξ ὅσων ὁ Κερβάντης γράφει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰσπανικοῦ Θεάτρου καὶ ἐξ ἄλλων. Αὐτὸς δὲ ὁ Λόπε τὴν Ποιητικὴν τέχνην του ὀνομάζει: «Τέχνην τοῦ συντιθέναι κωμῳδίας» καὶ ἐν ἐπικηδείᾳ πρὸς τὸν Βιρσοῦς κωμικὸν ποιητὴν αὐτὸν ὀνομάζει. Ἐν τούτοις τὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ Καλδερώνα δύναται νὰ διακριθῶσιν εἰς δράματα καὶ κωμῳδίας.

μήκοντα ἱερὰς πράξεις καὶ ὕμνους. Ἀλλ' ἡ ποιητικὴ δόξα τοῦ Καλδερώνα δὲν ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ὀλίγιστα μόνον ἤρουν νὰ περιβάλλωσι διὰ τῆς ἀμαράντου δάφνης τὸ μέτωπον τοῦ Ἰσπανοῦ ποιητοῦ. Οὕτως ἐν τῇ Λύρα ἤρκει ἡ Μασσαλιώτις, ἤρκει ὁ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν ὕμνος, διὰ νάναδειξωσιν οἷους ἀνέδειξαν τοὺς ποιητὰς αὐτῶν ἐν ἀσμάτιον πολλάκις δωρεῖται τὴν δάφνην τῷ ποιητῇ καὶ ὀλιγόστιχον αἶνιγμα ἤνοιξεν εἰς ἄλλον τὰς πύλας τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημείας. Ἐξετάζοντες ἄρα τὰ κατὰ τὸν Καλδερώνα, ἀποδώσωμεν τὸν στέφανον καὶ τὸν θαυμασμὸν τῇ μεγαλοφυίᾳ καὶ τὴν ἐκτίμησιν τὴν εἰλικρινῇ πρὸς τὴν ἐργασίαν.

* *

Μεταξὺ τῶν μεγάλων κριτικῶν, τῶν ἐγκυψάντων εἰς τὴν μελέτην τῶν ἔργων τοῦ Καλδερώνα, μνημονεύομεν τῶν Schlegel καὶ Sismondi, οἵτινες ἐμβριθῶς ἐξήτασαν τὸν ποιητὴν, ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτοῦ μάλιστα πρὸς τὸν ἐν Ἰσπανίᾳ πολιτισμὸν τοῦ XVIII αἰῶνος, θὰ προσπαθήσωμεν δ' ἐνταῦθα νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὰς περὶ τοῦ ποιητοῦ σοφὰς γνώμας τῶν μεγαλύτερων αὐτοῦ κριτῶν.

Περὶ τὴν εὐρεσιν τοῦ μύθου, εἰ καὶ δὲν εἶνε γόνιμος ὡς ὁ Λόπε, εἶνε ὅμως εὐτυχέστερος αὐτοῦ ὁ Καλδερώνας. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ἡ ὑπὸ τῷ τίτλῳ «Μὴ παίζετε μὲ τὸν ἔρωτα» κωμῳδία αὐτοῦ ἐνέπνευσεν εἰς μὲν τὸν πατέρα τῆς γαλλικῆς κωμῳδίας, τὸν Μολιέρον, τὸν μῦθον καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐπεισοδίων τῶν Σοφῶν γυναικῶν του, εἰς δὲ τὸν Scribe δύο ἐκ τῶν ὠραιότερων ἀριστουργημάτων του, (Frontin mari-garçon καὶ Le Soprano). Ἐν γένει δ' ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἔργων του διαπρέπει περὶ τὴν εὐρεσιν ὁ Καλδερώνας.

Ἐν τῇ συνθέσει διάφορος καταφαίνεται ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς δράμασι καὶ ταῖς κωμῳδαῖς αὐτοῦ. Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ τὸ πᾶν ἐξαρτᾶ ὁ Καλδερώνας ἀπὸ τυφλῆς τινος Αἴσης ἢ Μοίρας, ἥτις ὁδηγεῖ τὰ γεγονότα· τὰ δ' ἐπεισόδια, πλεκόμενα διὰ παρενοήσεων, λύνονται μετὰ τοῦ ὅλου δράματος εἰς εὐφροσύνας τῷ ὄντι ἀναγνωρίσεις· τοιαύτη δ' εἶνε ἡ λύσις τῶν πλείστων τοῦ ποιητοῦ κωμῳδιῶν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ τυφλὴ Τύχη προΐσταται τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Καλδερώνα, ἡ ῥοπὴ αὐτῆς ἐξασθενεῖ, ἐκλείπει σχεδὸν ἐν τοῖς δραματικοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἐνθα τὰ γεγονότα ἐξαρτῶνται οὐχὶ πλέον ἀπὸ τῆς τύχης, ἀλλ' ἀπὸ τῶν χαρακτήρων, ἀπὸ τῶν παθῶν. Ἐν τῇ διαφορᾷ ταύτῃ διαβλέπομεν, ἐπάγει ὁ Γάλλος ὑπομνηματιστὴς λίαν ἐμβριθῶς, βαθεῖαν γνώσιν τῶν κατ' ἄνθρωπον καὶ βαθεῖαν ἅμα συναίσθησιν τῆς τέχνης. Ἐν τῇ συνθέσει ἔτι τοῦ Καλδερωναίου δράματος θαυμάζουσιν οἱ κριτικοὶ τὴν τέχνην μεθ' ἧς διευθύνει τὸ ἀπροσδόκητον τῆς περιπετειᾶς. Ἀπὸ τῆς τεχνικῆς ταύτης ἀπόψεως ἐξεταζόμενος ὁ Καλδερώνας δικαίως θεωρεῖται ὁ μέγιστος τῶν δραματικῶν, δικαίως δὲ καὶ ὁ Singuel ἐν τῷ XVIII αἰῶνι, ἐν τῇ περὶ Ἰσπανικοῦ θεάτρου μελέτῃ του, θαυ-

μάζει ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην τὸν Καλδερώνα ὡς τὸ μεγαλειότερον ποιητικὸν πνεῦμα τῶν αἰώνων.

Ἡ ζωγραφία τῶν χαρακτήρων εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀρετῶν τοῦ ποιητοῦ καὶ εἰς τοῦτο μάλιστα ὀφείλει τὸν τίτλον τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικοῦ ποιητοῦ. Εἰ καὶ συνήθως ἐν τοῖς δράμασιν αὐτοῦ παρουσιάζει ὁ Καλδερώνας γενικούς χαρακτῆρας, τὸν τοῦ ἐραστοῦ αἵφνης, τοῦ ἐρχομένου ἐξ Ἰταλίας ἢ Φλάνδρας, εὐγενοῦς, θερμοῦ, περιποιητικοῦ, μὲ τὸ ξίφος πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας, — τὸν τῆς γυναικὸς τῆς πνευματώδους καὶ εὐπαθούς, — τὸν τοῦ εὐγενοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ προσηνοῦς πρὸς τὰς κυρίας γέροντος — τὸν τοῦ βαθύμου καὶ μικροπεριέργου καὶ λίχνου ὑπέρητου κτλ. — εἰ καὶ, λέγομεν, συνήθως ὁ Καλδερώνας παρουσιάζει ἐν ταῖς κωμῳδαῖς του ἰδίᾳ τοιοῦτους χαρακτῆρας, οὐχ ἥττον εὐρίσκομεν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν δραμάτων τοῦ ποιητοῦ χαρακτῆρας πλήρεις δυνάμειος καὶ σθένους, ἀδελμάντινους τῇ ἀληθείᾳ χαρακτῆρας, διαμένοντας ἀνεξαλείπτως κεχαραγμένους ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀναγνώστου. Τοιοῦτους τῷ ὄντι εὐρίσκει τις ἐν πολλοῖς, τοῖς πλείστοις τῶν δραμάτων τοῦ Καλδερώνα, οἷα Ὁ Ἀλκίδης τῆς Θαλαμείας (1), Ἡ πρὸς τὸν Σταυρὸν ἀφοσίωσις, Ἡ πολιορκία τῆς Βρέδας καὶ ἄλλα. Ἄν δ' ἐν ταῖς κωμῳδαῖς του παρουσιάζει ὁ Καλδερώνας γενικούς τινες καὶ οἰνεῖ μονοτόνους χαρακτῆρας, τοῦτο βεβαίως δὲν πρέπει νὰ καταλογισθῇ εἰς βάρος ποιητοῦ, ὅστις διέπλασε τοσοῦτῳ ἐξόχους χαρακτῆρας, ἀπλῇ ἄλλως καὶ εὐλογος ἰδιότης τῆς τέχνης, ἀφ' οὗ τὸ πᾶν ἠθέλησεν ὁ ποιητὴς ἐξαρτῶμενον ἀπὸ τῆς Μοίρας, τὸ πᾶν παίγιον τῆς τύχης, παίγιον ἐν τῷ ὁποίῳ ἠδύναντο νὰ ληφθῶσιν οἱ προστυχόντες ἔστω χαρακτῆρες.

Ἐκ τῶν συναισθημάτων ἤδη τὸ ἐπικρατέστερον καὶ μετὰ πλείονος παρρησίας ἐκφαινόμενον εἶνε ἡ εὐγενὴς ὑπερηφανία, ἀληθὲς στόλισμα τῶν ἱποτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξοχώτατα δ' ἀνελίσσεται τὸ πάθος τοῦτο ἐν τῷ ὑπὸ τῷ τίτλῳ Τὰ ὄπλα τῆς Καλλοῦ τῆς δράματι τοῦ ποιητοῦ. Δύναται τις ἄρα νὰ φαντασθῇ πόσφοι Ἰσπανοὶ εἶχον δίκαιον νὰ λατρεύωσι τὸν ποιητὴν, ὅστις τόσφ θαυμασίως ἐζωγράφησε τὸν χαρακτηριστικώτερον, οὕτως εἰπεῖν, χαρακτῆρα τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν.

Ὁ Καλδερώνας, εἴτε ἀπὸ τῆς μυθολογίας τῶν προγόνων ἡμῶν

1) Τὸν Ἀλκίδην τῆς Θαλαμείας εἰς μὲν τὴν καθ' ἡμᾶς γλώσσαν μετένεγκεν ἄριστα ὁ Ἰσπανομαθὴς φίλος κ. Ἰω. Καμπούρογλου, ἀπὸ δὲ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς ἐδίδαξεν ὁ φιλότιμος θίασος τοῦ κ. Ἀλεξιάδου. Ἡ παράστασις διετέλεσε χρίστα παρὰ τῶν ἡθοποιῶν κκ. Ἀλεξιάδου, Χρυσάφη, Πεταλῆ, Καρδοβίλλη, Ε. Βονασέρα, Δρακάκη, τῶν δεσποινίδων Φιλομήλας Βονασέρα καὶ Μ. Ἀλεξιάδου καὶ τῆς κυρίας Δρακάκη. Διεκρίθησαν δὲ ὁ κ. Ἀλεξιάδης ὡς Κρέσπος καὶ ἡ δεσποινὶς Φιλομήλα, ἡ μοναδικὴ καλλιτέχνης τῆς Ἑλλ. σκηνῆς, ὡς θυγάτηρ του, τύπος δροσερᾶς Ἰσπανικῆς καὶ συμπαθεστάτης καλλονῆς. Οὕτως ἐγένετο γνωστὸν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς τὸ πρῶτον ἐν μεταφράσει Ἑλληνικῇ τῆς Ἰσπανικῆς μουσῆς προῖον, οὐδ' εἶνε ἄσκοπος νομίζομεν ἡ ὑποσημείωσις αὕτη προκειμένου περὶ τῆς παραστάσεως τοῦ πρώτου ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν μεταφρασθέντος καὶ διδαχθέντος δραματικοῦ προτόντος τοῦ ἐξόχου Ἰσπανοῦ ποιητοῦ.

ἀντλῶν τὸν μῦθον, εἴτε ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πάλιν ἢ Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας, κατορθοῖ νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα ὑπὸ τὸ τοπικὸν πρῖσμα τῶν χρόνων του καὶ νὰ χρωματίζῃ τοὺς διαφορικούς χαρακτῆρας, μετὰ πολλῆς τῇ ἀληθείᾳ τέχνης, δι' ἰσπανικοῦ χρωστῆρος. Κατορθοῖ τουτέστιν ὁ μέγας τεχνίτης, ἀπ' ἄλλων χρόνων καὶ ἄλλων τόπων ἀντλῶν τὸν μῦθον, νὰ μεταφυτεύῃ ἐπιτυχῶς εἰς τὸ ἰσπανικὸν ἔδαφος τὴν ὑπόθεσιν καὶ καθαρῶς Ἰσπανικὴν νὰ καλλιεργῇ καὶ ἀναπτύσῃ αὐτήν. Μήπως τοῦτο δὲν εἶνε τὸ μέγα τῆς ποιήσεως καθήκον; Ἡ μήπως κατορθοῦσι τοιοῦτοι οἱ ποιηταὶ οἱ, ἐν τῷ ζήλῳ τῆς πίστεως ἐν τῇ ἀπεικονίσει, προβάλλοντες ψυχρὰ νευρόσπαστα παρελθόντων χρόνων καὶ τόπων πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν συγχρόνων θεατῶν, οἵτινες νυσταλέοι παρακολουθοῦσι θέαμα ψυχρὸν καὶ ἄκαιρον ἀνελίσσόμενον ἐν νεκρικῇ μεγαλοπρεπείᾳ πρὸ αὐτῶν;

Περὶ τὸ ὕψος, ἐν τέλει, τὰς ἀλληγορίας, τὰς εἰκόνας, τὴν φράσιν ὁ Καλδερὼν, ἐκτὸς ἐλαττωμάτων τινων ἄτινα ἐκάκισαν αὐτῷ οἱ κριτικοὶ, καταφαίνεται ἐπίσης θαυμασίος.

* *

Τοιοῦτος περίπου ἐν σκιαγραφίᾳ ὁ τελευταῖος τῆς Ἰσπανίας δραματικὸς, μετὰ τὸν ὁποῖον κλείει τὰς πύλας τοῦ τῷ Ἰσπανικῷ θεάτρῳ. Ὑπάρχουσιν ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν, ὡς ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων, φωτειναὶ περίοδοι μακρὰ καὶ σύντομοι, καὶ ἐν ταῖς περιόδοις ταύταις ἀποκτῶσιν οἱ λαοὶ τοὺς μεγάλους αὐτῶν ἄνδρας, τὰ φωτεινὰ μεταίωρα ἐν τοῖς γράμμασιν ἢ τῇ τέχνῃ. Αἱ περίοδοι αὗται ἀτυχῶς δὲν διαρκοῦσιν ἐπὶ πολὺ, οὐδὲ συχνάκις ἐπισκέπτονται λαόν τινα. Ἰδοὺ αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Περικλέους, ἰδοὺ ἡ Ῥώμη ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου! Ὁ Καλδερὼν κλείει ὀπισθεν αὐτοῦ τὰς πύλας τοῦ Ἰσπανικοῦ θεάτρου, ἀλλ' ἀνοίγει εἰς τὸν ποιητικὸν τῆς Εὐρώπης κόσμον νέας ἐμπνεύσεων τρίβους καὶ πολλοὺς ἀποκτᾷ τοὺς μιμητὰς καὶ μεταφραστὰς. Κατὰ τὸν XVII καὶ XVIII αἰῶνα ἐμπνέει τοὺς Γάλλους ποιητὰς, κατὰ τὸν XVIII πάλιν τοὺς Ἰταλοὺς, ἐν οἷς τὸν διάσημον Gozzi. Καὶ ἐπὶ τέλους κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐν Γερμανίᾳ ὁ Γκαίτε¹ καὶ Schlegel τὸν μεταφράζουσι καὶ τὸν μιμοῦνται. Μέγας τῇ ἀληθείᾳ, ἀναφωνοῦμεν μετὰ τοῦ Hinard καὶ ἡμεῖς, καταστρέφοντες τὸν λόγον, μέγας ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ποιητής, τοῦ ὁποῖου αἱ ἐμπνεύσεις συγκινοῦσι καὶ διδάσκουσι καὶ τέρπουσι λαοὺς, τόσῳ διαφορῶν πνεύματος καὶ χαρακτῆρος!

Ἐν Πειραιεῖ, κατὰ Σεπτέμβριον 1884.

ΠΕΤΡΟΣ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΣ.

1) «Προμηθεὺς καὶ Πανδώρα.»

ΘΕΑΤΡΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Τὸ κατασκευασθὲν δημοτικὸν θέατρον οὗτινος τὸ σχέδιον ἐξεπόντησεν ὁ εὐδόκιμος μηχανικός τοῦ δήμου κ. Ι. Λαζαρίμος ἐξωτερικῆς τάξεως Κορινθιακῆς παρουσιάζει ὅψιν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβάλλουσαν. Τὸ μήκος τῆς κυρίας οἰκοδομῆς εἶνε 45 μέτρων τὸ δὲ πλάτος 34. Εἰς τὸ μήκος τῆς οἰκοδομῆς δὲν συμπεριελήφθησαν τὰ ἐκ μαρμάρου προπύλαια καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ κλίμακες. Τὸ ὕψος τοῦ θεάτρου ἐν τῇ σκηνῇ εἶνε 30 μέτρων ἤτοι 10 μέτρων ἡ σκηνή, 10 ὑπὸ τὴν σκηνὴν καὶ 10 ὑπὲρ αὐτήν. Τὸ πλάτος τοῦ ἀνοίγματος τῆς σκηνῆς εἶνε 21 μέτρων τὸ δὲ ὕψος 13.50 ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ θόλου. Δεκαεπτὰ δὲ τὸ βάθος αὐτῆς. Ἡ τοποθεσία τοῦ θεάτρου ἐν τῷ τετραγώνῳ τῶν δημοτικῶν οἰκοδομῶν τῆς πλατείας Κοραῆς εἶνε προσφορωτάτη, διότι ἐνεκεν τῆς κλήσεως τοῦ ἐδάφους ἀνερχομένης εἰς 0.07 κατὰ γραμμικὸν μέτρον, δυνατὴ καθίσταται ἡ κατ' εὐθείαν εἰσόδος εἰς τὴν πλατείαν τοῦ θεάτρου δι' ὀλίγων ἐξωτερικῶν βαθμίδων, πλευρικῶς δὲ ἡ κατασκευὴ δέκα ἀποθηκῶν ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγον εἰσόδημα θέλει ἔχει ὁ δῆμος.

Διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διάταξιν τοῦ θεάτρου ἐλήφθη βάσις τὸ θέατρον τοῦ Ὀδείου τῶν Παρισίων (théâtre d'Odéon) γενικῶς παραδεδεγμένον παρ' ὅλων τῶν ἀρχιτεκτόνων, διὰ τὴν καλὴν αὐτοῦ ἐσωτερικὴν διάταξιν. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς βάσεως ἐνεπνεύσθη ὀνοματικὸς ἀρχιτέκτων ὁ κ. Fischer διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ θεάτρου τοῦ Μονάχου, φημιζομένου ὡς ἐκ τῶν καλλιτέρων τῆς Εὐρώπης. Παρελείφθη ἡ ἰσόπεδος σχεδὸν τῇ πλατείᾳ σειρὰ τῶν θεωρείων καθόσον παρετηρήθη ὅτι ὀλίγοι αὐτὴν συχνάζουσι, τοιοῦτοτρόπως ὁλόκληρος ὁ χώρος τοῦ πετάλου ἐδόθη εἰς τοὺς ἐν τῇ πλατείᾳ θεατάς. Ἡ πρώτη σειρὰ τῶν θεωρείων ἐτοποθετήθη εἰς 3 μέτρων μέσον ὕψος ἀπὸ τῆς πλατείας.

Τὸ θέατρον περιέχει τρεῖς σειρὰς θεωρείων καὶ τὸ ὑπερῶν. Ἐκάστη δὲ σειρὰ περιέχει 23 θεωρεῖα χωριζομένων ἀλλήλων δι' ἡμιφραγμάτων, ὥπως μὴ ἐμποδίζηται ἡ θέα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς σκηνῆς εἰς τοὺς καθημένους ὀπισθεν τῆς πρώτης σειρᾶς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ θεωρεῖα προεξέχουσι τῶν τοίχων τοῦ πετάλου ἐν εἴδει ἐξωστῶν ἄνευ οὐδενὸς στηρίγματος. Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν θεωρείων εἶνε 69.

Τὸ ὑπερῶν σχηματίζεται ἀμφιθεατρικῶς διὰ τριῶν σειρῶν βαθμίδων ἢ καθισμάτων. Τὸ ὕψος τῶν θεωρείων εἶνε 2.30 τὸ πλάτος 1.80—2.00 καὶ τὸ βάθος 2. Ἡ διάμετρον δὲ τοῦ ἡμικυκλίου πετάλου τῆς πλατείας 16.

Ὡς πρὸς τὴν χωρητικότητα τὸ θέατρον περιλαμβάνει ἐν τῇ πλατείᾳ 600, ἐν τοῖς 69 θεωρείοις 414 ἐν τῷ ὑπερῶφ 300, ἤτοι ἐν ὅλῳ 1314 ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ 1500 θεατάς.

Ὡς πρὸς τὰς ἐξόδους αὐταὶ εἰσι διὰ μὲν τοὺς ἐν τῇ πλα-